

การพัฒนาแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

The Model for Improving an Internal Supervision of the Office of Religious Studies in
Wat Chedi Luang, Phra Sing Sub-district, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province

พระมหาอุดร ทีปวิโส (ทิพยะ)^{1*} พระมหาสกุล มหาวิโร²

Phramaha Udorn Theepawongso (Tippaya)^{1*} Phramaha Sakun Mahaviro²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศภายใน 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายใน 4) เพื่อประเมินผลและพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนาที่ใช้ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยเป็นผู้บริหาร 2 รูป ครูผู้นิเทศ 8 รูป และครูผู้รับนิเทศ 8 รูป ในปีการศึกษา 2565 เครื่องมือที่ใช้เพื่อการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ และแนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการนิเทศภายใน พบว่า มีสภาพปัจจุบันยังไม่มีการนิเทศภายในเป็นรูปแบบที่มีกระบวนการตามระบบคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นการประเมินไม่ตรงตามประเด็นปัญหาที่ต้องการปรับปรุงและพัฒนา
2. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน ชื่อว่า AETI Model มี 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็น (Aspiration, A) ขั้นที่ 2 วางแผน (Exertion, E) ขั้นที่ 3 ปฏิบัติ (Thoughtfulness, T) ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Investigation, I)
3. การทดลองใช้รูปแบบ โดยก่อนและหลังการใช้รูปแบบ โดยหลังการใช้รูปแบบ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.55, % = 84.66) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.46, S.D. = 0.58, % = 71.76)
4. การประเมินผลและพัฒนารูปแบบ โดยการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรับรองประสิทธิภาพรูปแบบการนิเทศภายในทุกรูป/คนเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการของรูปแบบมีความสัมพันธ์กันดีมาก สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกันได้

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การนิเทศภายใน, สำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the condition of internal supervision 2) to develop an internal supervision model 3) to experiment with an internal supervision model 4) to evaluate and develop an internal supervision model of the Chedi Luang Temple School of Religious Studies. It was a research and development study that used the research informants as administrators, 8 teachers, and 8 supervisory teachers in the academic year 2022. The research tools were interview guideline, learning management efficiency assessment guideline, and focus group. The data were analyzed using basic statistics: mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and percentage (%).

The results of this research found that:

^{1,2} สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1,2} Educational Administration, Mahamakut Buddhist University

* Corresponding Author E-mail: udorn60@gmail.com

1. The condition of internal supervision, it was found that the present condition had no internal supervision as a model with a process according to the quality system. The tools used for assessment are not direct to the topic that needs improvement and development.

2. The development of the internal supervision model, named the AETI Model, has 4 steps: Step 1 Study the needs and necessity (Aspiration, A), Step 2 Planning (Exertion, E), Step 3 Practice (Thoughtfulness, T), Step 4 Evaluation (Investigation, I)

3. Pattern trial pre-test and post-test using the pattern, had a higher mean score ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.55, % = 84.66) than before applying the model have an average score ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.58, % = 71.76)

4. Evaluation and model development by a group discussion to certify the effectiveness of the internal supervision model, everyone agrees that the process of forming is very well correlated. It can be applied to other similar contexts.

Keywords: The model for improving, The internal supervision, The Office of Religious Studies

บทนำ

การรักษาและการสืบทอดพระพุทธศาสนา ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงที่จะต้องช่วยกันดำเนินการ ทั้งนี้มิใช่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด แต่เป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรือง และความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม การที่พระภิกษุสงฆ์จะสืบทอดเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องกระทำตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างกระจ่างชัดและทุกสิ่งทุกประการจะเป็นไปได้ก็ด้วยการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นการศึกษาเล่าเรียนจึงถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษาดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุมเป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาเพื่อรับใช้พระศาสนา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์), 2548)

การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาเนื้อหาสาระหรือแก่นสารพระพุทธศาสนาไว้ ได้แก่ การเรียนนิกกรรมและบาลี หลักสูตรที่ใช้เรียนมีเนื้อหาที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยนำเอาพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาเรียกกันว่า เรียนพระพุทธพจน์ ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่และสืบทอดมาได้ทุกวันนี้โดยไม่สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป และมีการสืบทอดพัฒนาตลอดมา และผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้ภาษาบาลีและเผยแผ่หลักคำสอนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มากที่สุด คือ พุทธบริษัททั้ง 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะภิกษุหรือพระสงฆ์ เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ (พระมหาพนมมนคร มีราคา, 2549) ปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562 ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ 2) เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดังงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป และ 3) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งปัจจุบันงานด้านการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าไปมาก มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านหลักสูตร ความรู้ในหลักการวิชาการ รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

จำเป็นต้องพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้น ครูที่มีความรู้ความสามารถ ครูที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้ดีกว่า (พศิน แดงจวง, 2554) สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้มีการพัฒนาก็คือ การนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศในสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาที่ผู้บริหารมอบหมายดำเนินการโดยใช้ภาวะผู้นำทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและใช้ศักยภาพการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษาโดยส่วนรวมให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้กระบวนการนิเทศภายในศึกษา เป็นภารกิจจำเป็นต่อการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานจัดการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนางานให้ประสบผลสำเร็จ ทันท่วงทีสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนและเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไป

กระบวนการนิเทศภายในมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เป็นการพิจารณาสภาพและข้อจำกัดที่แท้จริง ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียน เพื่อนำมาประกอบการวางแผนการดำเนินการพัฒนา และให้แนวทางการแก้ไขที่ตรงจุด 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือก เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการพิจารณาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 3) การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ เป็นการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ รวมถึงวางแผนและกำหนดทางเลือกเพื่อนำข้อมูลมาสร้าง ผลิตภัณฑ์ และเครื่องมือนิเทศ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 4) การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นขั้นตอนการดำเนินงานการนิเทศควบคุมให้เป็นไปตามแนวทางในการนิเทศที่วางตั้งไว้ทั้งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ให้มุ่งไปในทิศทางที่ดีขึ้น และ 5) การประเมินผลและรายงานผล เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายเพื่อการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานว่ามีความเที่ยงตรงตามแผนการดำเนินงานที่ตั้งไว้หรือไม่ ตรงตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด จัดทำสรุปเป็นรายงานผลการดำเนินงานการนิเทศ พิจารณาข้อบกพร่อง นำไปหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (ทัศนทิมา พงษ์พรม, 2558; พัชร ศานติอาวรณ์, 2552; วิชัย มานะพิมพ์, 2556)

เมื่อพิจารณาระบบการจัดการด้านการศึกษาศึกษาของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ตลอดระยะเวลา 20 ปี พบว่าคุณภาพการศึกษา มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาโดยเร่งด่วน โดยวิเคราะห์จากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาพระปริยัติธรรมของนักเรียนในสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงทุกชั้นประโยค ในการสอบแล้ววัดความรู้พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยการเรียนรู้ลดลง และผลการสอบวัดความรู้โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ พิจารณาจากค่าเฉลี่ยผลการวัดความรู้ตั้งแต่ปี 2561-2563 จำแนกตามแผนก ดังนี้ แผนกธรรม ปี 2561 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 33.84 % ปี 2562 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 50.92 % ปี 2563 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 70.94 % และแผนกบาลี ปี 2561 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 6.89 % ปี 2562 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 3.41 % ปี 2563 คิดค่าเฉลี่ยผลการสอบได้ 1.76 % (สำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง, 2561, 2562, 2563) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุดตั้งแต่มีการสอบพระปริยัติธรรมของวัดเจติยหลวง

จากประเด็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ใหญ่สำนักศาสนศึกษาและครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและระบบการจัดการของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง จึงได้สนใจจะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง เพื่อ

ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายใน ประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในและการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน พิจารณาหาวิธีแนวทางการบริหาร พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่เหมาะสมกับสำนักศาสนศึกษา วัดเจดีย์หลวงและเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อประเมินผลและพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and development) มีขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 18 รูป จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 2 รูป ครูผู้นิเทศ จำนวน 8 รูปและครูผู้รับการนิเทศ จำนวน 8 รูป ของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ในปีการศึกษา 2565 และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิจัยในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง จำนวน 2 รูป ครูผู้สอนของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง จำนวน 2 รูป

2. วิธีการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) = การวิจัย Research1 (R1): การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) การศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นจริง 2) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและการพัฒนา (Design and development) = การพัฒนา Development (D1): การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ เป็นขั้นที่ดำเนินการร่วมกันทั้งการออกแบบและพัฒนา (Design and development) กับการศึกษาวิจัยด้วยการนำข้อมูลพื้นฐานมาสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการนิเทศภายใน และนำต้นแบบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบความสมบูรณ์มีความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญ (Development: D1) นำผลที่ได้จากการตรวจสอบไปแก้ไขปรับปรุงต้นแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ ในแต่ละกระบวนการของรูปแบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง จำนวน 18 รูป จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 2 รูป ครูผู้นิเทศ จำนวน 8 รูปและครูผู้รับการนิเทศ จำนวน 8 รูป 2) ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวงโดยประยุกต์ใช้หลักกรรมวิธีบาท 4 (AETI model) ก่อนนำไปใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยวิธีการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence = IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 3) ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้ได้รูปแบบ

และจัดทำคู่มือรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Implementation) = การวิจัย Research2 (R2): การนำรูปแบบไปใช้ เป็นการนำรูปแบบการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในภาคสนาม โดยใช้การวิจัยแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มสอบก่อนสอบหลัง (One-group pretest-posttest design) ประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบการใช้เสร็จเรียบร้อยแล้ว จากนั้นนำรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงมาให้กับผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยครูผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงและประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบหลังการใช้ซ้ำอีกครั้ง ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) = การพัฒนา Development2 (D2): การประเมินและปรับปรุงรูปแบบ การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการทดลองตามกระบวนการของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ในขั้นตอนที่ 3 นำมาดำเนินการประเมินผลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิจัยในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง จำนวน 2 รูป ครูผู้สอนของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง จำนวน 2 รูป เพื่อได้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย เป้าหมาย ซึ่งพัฒนาจากทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย สภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวัง หลักการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง 2) แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) ผู้วิจัยได้เลือกใช้ในการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยชุดคำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการออกแบบรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง เพื่อให้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้นเครื่องมือหลักที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ประกอบการสนทนา สอบถาม 3) แนวทางการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูตามคู่มือรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI model) โดยประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI model) มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน 4) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในขั้นตอนการประเมินผลรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงเพื่อให้ได้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงที่สมบูรณ์ มีขั้นตอนดังนี้ 1) การดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 2) เครื่องมือที่ใช้สนทนากลุ่ม 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) ประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงที่สมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพบริบทการศึกษาเอกสารหลักฐานของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวงมาวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบตามคู่มือการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยได้จากผลการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%) รายด้านและรายรวม โดยกำหนดการผ่านเกณฑ์ การประเมินในระดับ

ค่าเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบการนิเทศสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศ และค่าเฉลี่ยหลังจากการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป ($\bar{X} \geq 3.51$) รวมทั้งจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและครูผู้สอน แล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ยังไม่มีการนิเทศภายในเป็นรูปแบบตามกระบวนการตามระบบคุณภาพ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการนิเทศในปัจจุบัน ดำเนินการนิเทศโดยเจ้าสำนักศาสนศึกษาเป็นผู้นิเทศ กำกับ ดูแลโดยตรง ยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการนิเทศอย่างเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม ใช้การตรวจเยี่ยมชั้นเรียนตามข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันกับครู แม้มีการสร้างความเป็นกันเองเพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีแก่ครู แต่ยังขาดรูปแบบการดำเนินการนิเทศที่เหมาะสม ขาดการออกแบบวิธีการและกิจกรรมการนิเทศการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเสมือนเข็มทิศในการนิเทศการสอน

2. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 มีชื่อว่า AETI Model มีขั้นตอนการพิจารณา 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็นในการนิเทศ (ฉันทะ: Aspiration, A) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุของปัญหาการนิเทศภายใน รวมถึงความจำเป็นต่าง ๆ และความต้องการ ด้วยความพอใจ รักใคร่ เต็มใจปรารถนาเพื่อที่จะทำได้ดีที่สุด ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ (วิริยะ: Exertion, E) การกำหนดกิจกรรมขั้นตอน วิธีการ วัตถุประสงค์ และแนวทางการปฏิบัติงานนิเทศด้วยความเพียรพยายาม ความอดุสาหะ และมานะบากบั่นตามเป้าหมาย ที่จะทำได้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความยากลำบากต่าง ๆ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ (จิตตะ: Thoughtfulness, T) การปฏิบัติการนิเทศตามลำดับขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดในแผนการนิเทศด้วยการเอาใจใส่ ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยปละละเลย และทำด้วยความตั้งใจที่จะให้สำเร็จ และขั้นที่ 4 การติดตามและประเมินผลการนิเทศ (วิมังสา: Investigation, I) การติดตามและการประเมินกระบวนการนิเทศ การสรุปรวมผลที่ผ่านมาด้วยการรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุงงาน ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยมีการกำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอนเพื่อให้การดำเนินการนิเทศเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลการตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ได้รับความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อเท่ากับ 1.00 ความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อเท่ากับ 1.00 และความสอดคล้องของรูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อเท่ากับ 1.00

3. การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง การเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4 (AETI Model) ของครูผู้รับการนิเทศ มีการพัฒนาทั้งด้านการพัฒนางานและทำให้ครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังในการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยความเต็มใจร่วมมือกัน มีความรับผิดชอบในการทำงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่สูงขึ้น โดยหลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษา วัดเจติยหลวง มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.55, ร้อยละ (%) = 85) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.58, ร้อยละ (%) = 72)

4. การประเมินผลและพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรับรองประสิทธิภาพรูปแบบนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดย

ประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 (AETI model) นำไปปฏิบัติจริง ทุกคนเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 (AETI model) ตามประเด็นการสนทนา คือ กระบวนการของรูปแบบการนิเทศการสอนมีความสัมพันธ์กันดีมาก นำไปใช้กับบริบท/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความถูกต้องที่สุด มีผลการประเมินเป็นที่ยอมรับได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกันได้ และคู่มือรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 (AETI model) มีความเหมาะสมดี สามารถช่วยให้ครูผู้รับการนิเทศมีการพัฒนาทั้งด้านการพัฒนางานและองค์ความรู้สูงขึ้นและทำให้ครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้วยความเต็มใจ ร่วมมือกันมีความรับผิดชอบในการทำงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งนักเรียนมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารยังตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่ออุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพเกี่ยวกับการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง มีสภาพปัจจุบันยังไม่มีการนิเทศภายในเป็นรูปแบบที่มีกระบวนการตามระบบคุณภาพ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการนิเทศที่ปรากฏอยู่ปัจจุบันเป็นการนิเทศโดยผู้บริหารโดยตรง ใช้วิธีที่ผู้นิเทศปฏิบัติการเยี่ยมมนิเทศชั้นเรียนตามข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันกับครู ให้ความเป็นกันเองเพื่อสร้างเจตคติที่ดีแก่ครู แต่ยังขาดรูปแบบการดำเนินการนิเทศที่เหมาะสมทั้งนี้เนื่องมาจากการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความร่วมมือ ร่วมใจของบุคลากรจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสอดคล้องกับ จักรกฤษ สมศิลา (2557) จินทราน์ อุปาทัง (2551) และ สิทธิพล พรหมมินทร์ (2553) ได้ศึกษาจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้ เพื่อพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน โดยเฉพาะครูให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ดีขึ้นตามไปด้วยเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน ประสานความเข้าใจของบุคลากรในโรงเรียน สร้างสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นการร่วมมือกันของครูและบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อค้นหาศักยภาพของครูให้พบแล้วช่วยกันส่งเสริมกระตุ้นให้ครูมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และหาแนวทางการสอนที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนสูงสุด

2. ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 มีชื่อว่า AETI model มีกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็นในการนิเทศ (ฉันทะ: Aspiration, A) เป็นขั้นเริ่มแรกด้วยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา สาเหตุของปัญหาการนิเทศภายใน รวมถึงความจำเป็นต่าง ๆ และความต้องการ ด้วยความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ ประารถนาเพื่อที่จะทำได้ดีที่สุด ขั้นที่ 2 วางแผนการนิเทศ (วิริยะ: Exertion, E) เป็นขั้นของการกำหนดกิจกรรม ขั้นตอน วิธีการ วัตถุประสงค์ และแนวทางการปฏิบัติงานนิเทศด้วยความเพียรพยายาม ความอดทน และมานะบากบั่นตามเป้าหมาย ที่จะทำได้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความยากลำบาก

ต่าง ๆ ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศ (จิตตะ: Thoughtfulness, T) เป็นขั้นของการดำเนินการปฏิบัติการนิเทศตามลำดับขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดในแผนการนิเทศด้วยการเอาใจใส่ ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยปละละเลย และทำด้วยความตั้งใจที่จะให้สำเร็จ ขั้นที่ 4 ติดตามและประเมินผลการนิเทศ (วิมังสา: Investigation, I) เป็นขั้นสุดท้ายที่ดำเนินการติดตามและการประเมินกระบวนการนิเทศการสรุปผลที่ผ่านมานำมาเพื่อผลิตไปคิดแก้ไขปรับปรุงงาน ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยมีการกำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินการนิเทศเกิดประสิทธิภาพ และผลการตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 (AETI model) โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อเท่ากับ 1.00 ความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อเท่ากับ 1.00 และความสอดคล้องของรูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง รายข้อเท่ากับ 1.00 ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนา กำหนดกระบวนการของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 (AETI model) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการนิเทศภายใน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของ พระครูวิทิศานุสสร (2564) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2545) พระเทพติลก (ระแบบ วิฑูรยาโณ) (2549) พระมหาชินกฤต จีรวโส (รูปสะอาด) (2561) พระมหาสกุล มหาวีโร (2560) พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) (2551) และ สมพร อินทรพาเพียร (2560) ร่วมกับแนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ส่งผลให้รูปแบบมีกระบวนการที่สอดคล้องกัน มีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีสูง ความเป็นไปได้ให้จริง ทั้งนี้ในการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นภายใต้หลักการทฤษฎีที่สนับสนุนอย่างชัดเจนในทุกกระบวนการของรูปแบบการนิเทศ ดังเช่น กระบวนการในขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็นในการนิเทศ (ฉันทะ: Aspiration, A) โดยจัดการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน แล้วดำเนินการจัดแบ่งครูผู้รับการนิเทศตามแผนของการศึกษาพระปริยัติธรรมที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ สังเคราะห์ขึ้นภายใต้แนวคิดของ รัตมี ภูกันดาน (2562) วิษณีย์ ทศตะ (2561) และ อนุตรศักดิ์ วิชัยรัตน์ (2559) ขั้นที่ 2 วางแผนการนิเทศ (วิริยะ: Exertion, E) สังเคราะห์ขึ้นภายใต้แนวความคิดของ ปาจารย์ หงษ์แก้ว (2563) อนงค์ นานาเคนโพธิ์ (2562) และ ทนตติมา พงษ์พรม (2558) ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศ (จิตตะ: Thoughtfulness, T) สังเคราะห์ขึ้นภายใต้แนวความคิดของ จุฬารักษ์ โคตรจักร์ (2562) ณัฐพร วัตถุ (2560) และ ยุพิน ยืนยง (2553) ขั้นที่ 4 ติดตามและประเมินผลการนิเทศ (วิมังสา: Investigation, I) สังเคราะห์ขึ้นภายใต้แนวความคิดของ จินนหรรณ อุปาทั้ง (2551) ภณทิรา สุภาร (2557) และ อัมพวรรณ สิริรักษ์ (2559) สรุปได้ว่า การนิเทศจำเป็นต้องใช้การสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญมากในขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศการสอนระหว่างครูผู้นิเทศกับครูผู้รับการนิเทศด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เวลาในการปฏิบัติการนิเทศ จำนวน 4 ครั้ง หลังจากนั้นครูได้ดำเนินการพัฒนาตนเองทั้งด้านการนิเทศและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการฝึกปฏิบัติภายใต้การติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำและช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัย ทำให้ครูผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบถึงหลักการและความคิดรวบยอด รวมทั้งเกิดความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธีระศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550) ที่พบว่า หลักการนิเทศภายในจะต้องดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ กิจกรรมการนิเทศตรงกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู จัดสภาพแวดล้อมและแหล่งวิทยาการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู และสอดคล้องกับ อัมพวรรณ สิริรักษ์ (2559) สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการนิเทศภายใน เป็นปัจจัยใหญ่ ๆ 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านการบริหาร

ประกอบด้วย นโยบายการบริหารโรงเรียน การจัดโครงสร้างการนิเทศภายในโรงเรียน และภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ปัจจัยด้านกระบวนการนิเทศภายใน ประกอบด้วย การศึกษาสภาพและความต้องการนิเทศภายในโรงเรียน การวางแผนการนิเทศ การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การประเมินและรายงานผลการนิเทศ 3) ปัจจัยด้านบุคลากร ประกอบด้วย ประสพการณ์ทำงาน การพัฒนาบุคลากร และการเลือกสรรบุคลากร 4) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ประกอบด้วย การสร้างขวัญและกำลังใจ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การมอบหมายงานอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม ความสำคัญของบรรยากาศโรงเรียน และวัฒนธรรมโรงเรียน

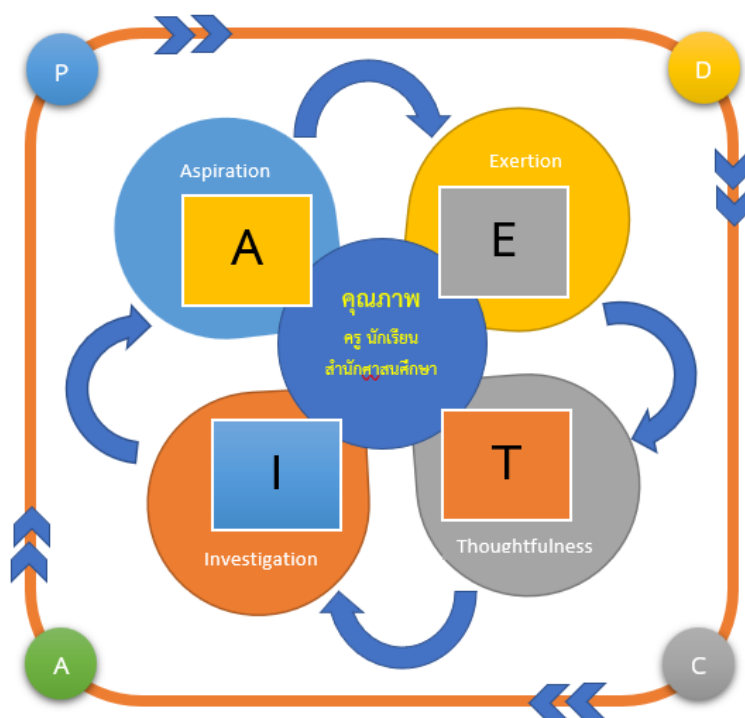
3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง อยู่ในระดับดีมาก จากการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง พบว่า ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ครูผู้รับการนิเทศมีการพัฒนาทั้งด้านการพัฒนางานและทำให้ครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังในการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยความเต็มใจ ร่วมมือกันมีความรับผิดชอบในการทำงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่สูงขึ้น โดยหลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศได้ปฏิบัติจริงในการนิเทศการสอน ระหว่างการปฏิบัติมีการดูแล ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นในระหว่างดำเนินการนิเทศ ให้มีการกำกับ ติดตาม ดูแล และให้ความช่วยเหลือทุกขั้นตอนโดยผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญมาสังเกตการณ์ ส่งผลให้ครูผู้รับการนิเทศมีการพัฒนาทั้งด้านการพัฒนางานและองค์ความรู้สูงขึ้นและทำให้ครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้วยความเต็มใจ ร่วมมือกันมีความรับผิดชอบในการทำงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ดังที่ กรองทอง จิรเดชากุล (2550) จักรกฤษ สมศิลา (2557) นพพงศ์ คงประจักร (2556) และ ภัณฑิรา สุภาร (2557) ให้ความเห็นของความสำเร็จของการนิเทศภายในไว้ว่า เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกันและเป็นการพัฒนาระบบการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้บุคลากรภายในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถมีความคุ้นเคยและใกล้ชิดปัญหามากที่สุด ทำให้บรรยากาศในการนิเทศมีความเป็นกันเองและสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ ความสามารถทันต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ตลอดจนบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ให้เข้ากับหลักการ เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการศึกษา ผู้มีหน้าที่นิเทศจำเป็นต้องดำเนินการช่วยเหลือผู้รับการนิเทศให้มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนางานที่สนับสนุนการสอน และการจัดการเรียนรู้ให้ก้าวทันโลกที่กำลังจะเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น รัศมี ภูกันดาน (2562) ยังได้กล่าวว่า การนิเทศภายในว่าเป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนที่จะส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูที่รับการนิเทศ และบุคลากรในโรงเรียนให้พัฒนาปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานเพื่อความองงามในวิชาชีพ และส่งผลต่อการเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายการศึกษา

4. ผลการประเมินผลและพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในของสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง ดำเนินการโดยการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรับรองประสิทธิภาพและพัฒนารูปแบบนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยาบท 4 (AETI model) ทุกคนเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยาบท 4 (AETI model) มีผลการประเมินและพัฒนารูปแบบเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนะ บัวสนธิ์

(2551) กล่าวถึงประโยชน์ของการสนทนากลุ่มไว้ดังนี้ ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ ๆ ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ใช้ในการประเมินผลทางการศึกษา และอีกทั้งยังสอดคล้องกับ Morgan (1998) ได้กล่าวถึงการประเมินผลโดยใช้การสนทนากลุ่มไว้ว่า การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการสนทนากลุ่มการอภิปรายในกลุ่มจะทำให้ได้ข้อมูล ดังนั้นจึงเป็นการมารวมกลุ่มกันเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง การสนทนากลุ่มเป็นการดำเนินการที่มีการวางแผนอย่างรอบคอบ เชิญผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสม ตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบในการวิจัย โดยมีผู้ดำเนินการที่รับผิดชอบในการดูแลให้กลุ่มสนทนาตรงประเด็นที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำไปใช้เป็นรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง โดยประยุกต์ใช้หลักกรรมวิธีบาท 4 (AETI model) ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศภายในโดยประยุกต์ใช้หลักกรรมวิธีบาท 4 (AETI model)

จากภาพที่ 1 การนิเทศภายในเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน (A = Aspiration, ฉันทะ) ของสำนักศาสนศึกษาเป็นอย่างไร บริบทที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศด้วยความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ ปรารถนาเพื่อที่จะทำให้ดีที่สุด เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทาง ในการดำเนินการนิเทศ ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการวางแผน (E = Exertion, วิริยะ) ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของสำนักศาสนศึกษาว่าควรดำเนินการนิเทศภายในอย่างไรด้วยความเพียรพยายามบากบั่นตามเป้าหมาย แล้วนำแผนสู่การปฏิบัติ (T = Thoughtfulness, จิตตะ) อย่างเต็มความสามารถเพื่อให้สำเร็จตามแผนด้วยการเอาใจใส่อยู่เสมอ ในขณะเดียวกัน (I = Investigation, วิมังสา) นำไปสู่การติดตามประเมินการนิเทศและสรุปผลที่ผ่านมาด้วยการรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าเสมอ ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI model) เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ สามารถพัฒนาการนิเทศภายในและการจัดการเรียนรู้ของครู ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงควรนำรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI model) ไปปรับใช้สำหรับสำนักศาสนศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 ผลจากการนำรูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI model) ไปใช้ เพื่อให้การดำเนินการนิเทศเกิดประสิทธิภาพ การกำกับ ติดตาม ดูแล มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้รูปแบบ ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ จะต้องติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาให้การแนะนำช่วยเหลือครู ซึ่งในขั้นตอนการวางแผนการนิเทศนั้น ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศมีความรู้ และทักษะที่จำเป็น ให้เวลาในการฝึกปฏิบัติในขณะฝึกอบรมอย่างพอเพียงภายใต้การดูแลช่วยเหลือ โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI Model) เป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาการนิเทศของครูผู้นิเทศ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้รับการนิเทศ และพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้สูงขึ้น ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มเติมโดยการนำรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI Model) ไปใช้ในการพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของครู เช่น ด้านการวัดและประเมินผล เป็นต้น

2.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยบท 4 (AETI Model) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบอื่น โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ เช่น สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4

เอกสารอ้างอิง

- กรทอง จิระชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในสถานศึกษา*. ชารักษ์.
- จักรกฤษ สมศิลา. (2557). *การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา วิทยาศาสตรบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- จินหนาน อุปาทัง. (2551). *การศึกษาดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐานการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา วิทยาศาสตรบัณฑิต]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/58864>
- จุฬารักษ์ โคตรจักร์. (2562). *กระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา วิทยาศาสตรบัณฑิต]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2631>

- ทัศนิตา พงษ์พรม. (2558). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพร วัฒน. (2560). การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จังหวัดจันทบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีระศักดิ์ เลื่อยไธสง. (2550). การนิเทศภายในโรงเรียน. ธนรัชการพิมพ์.
- นพพงศ์ คงประจักษ์. (2556). การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปาจริย์ หงษ์แก้ว. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. สกนกร]. SNRU E-THESIS. https://gsmsis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=59421247106
- พระครูวิเทศศาสนานทร. (2564). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการสหวิชา ED 41207 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร (Morality and ethics for administrators). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรย์) (2549). อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท. ธรรมสภา.
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์). (2548). การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. อาทรการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). ธรรมนุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 46). กรมศาสนา.
- พระมหาชินกฤต จิรวโส (รูปสะอาด). (2561). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านดู่ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดู่ จังหวัดอุดรธานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพนมมกร มีราคา. (2549). การดำรงสมณเพศ ของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. Silpakorn University Repository. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/8224>
- พระมหาสุก ภาวโร. (2560). คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณสำหรับครู. สยามพิมพ์นานา.
- พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี). (2551). คนสำราญ งานสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 14). สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- พศิน แดงจวง. (2554). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. ดวงกมลพับลิชชิ่ง.
- พัชร ศานติอาวรณ์. (2552). สภาพการนิเทศภายในของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่नावางอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่. Chiang Mai University Library. <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/12655>
- ภณทิรา สุภาร. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุพิน ยืนยง. (2553). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครู เขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. Silpakorn University Repository. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/13254>
- รัตน์ บัสนัน. (2551). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. คำสมัย.

- รัศมี ภูกันดาน. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชกุบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. Mahasarakham University Intellectual Repository. <http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/326>
- วิชัญ ทศตะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชกุบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. SNRU E-THESIS. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=57632233118
- วิชัย มานะพิมพ์. (2556). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชกุบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- สมพร อินทรพาเพียร. (2560). การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง. (2561). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แผนกธรรม-บาลี. สำนักงาน.
- สำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง. (2562). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แผนกธรรม-บาลี. สำนักงาน.
- สำนักศาสนศึกษาวัดเจติยหลวง. (2563). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แผนกธรรม-บาลี. สำนักงาน.
- สิทธิพล พรหมินทร์. (2553). รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- อนงค์นาถ เคนโพธิ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชกุบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. DSpace at Mahasarakham University. <http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/327>
- อนุดรศักดิ์ วิชัยรัตน์. (2559). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. SNRU E-THESIS. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=58421236113
- อัมพวรรณ สิริรักษ์. (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการนิเทศภายในตามแนวคิดเห็นของคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายในระดับดีมาก [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Morgan, D. L. (1998). *The focus group guidebook*. Sage Publications.